

Drodzy Uczniowie,

bardzo proszę o wykorzystanie czasu zawieszenia zajęć na szczegółowe przeczytanie lektury „Syzyfowe prace” , przeanalizowanie następnie zagadnień przedstawionych przeze mnie poniżej i wykonanie zadań (zaznaczonych w mojej informacji na czarno i gwiazdką), jak również testu zamieszczonego na końcu – oczekiwany termin zwrotu prac 27.03.2020 , mój email: j_szumilas@onet.pl . Proszę także o opracowanie prezentacji bohatera literackiego na wskazany na librusie termin.

Pozdrawiam i życzę powodzenia.

J. Szumilas

Syzyfowe prace – pytania i odpowiedzi

Jaka jest kompozycja Syzyfowych prac?

Powieść jest zbudowana z 16 rozdziałów. Wszystkie są jakby zamkniętą całością. Akcja powieści jest pozbawiona intrygi, składa się niejako z kolejnych obrazów – epizodów, uporządkowanych chronologicznie. „Syzyfowe prace” są zbudowane na zasadzie narracji personalnej – pozycja narratora nakłada się na pozycję jednej lub więcej postaci, które są zaangażowane w opowiadaną historię, ale nie mówią o niej w pierwszej osobie.

Gdzie toczy się akcja książki?

Miejsce akcji są: wieś Gawronki (majątek Borowiczów), Owczary (szkoła elementarna), Kleryków (gimnazjum).

Kiedy toczy się akcja powieści Stefana Żeromskiego?

Akcja toczy się w latach 1871 – 1881. Wspomnienia Szymona Nogi sięgają do powstania styczniowego.

*Zadanie – Streszczenie wspomnień Szymona Nogi (na 25.03.2020)

Jakie są najważniejsze problemy, poruszane przez pisarza w powieści?

- **Rusyfikacja**
To narzucanie języka, kultury, wpływów rosyjskich innym narodom lub grupom etnicznym. Cel rusyfikacji: zdobycie dominacji Rosjan nad innymi, okupowanymi narodami.
- **Przyjaźń**
Trudno mówić o wielkiej przyjaźni między chłopcami. Marcin jest samolubny i krytyczny wobec reszty kolegów. Publicznie występuje przeciwko Fidze Waleckiemu. Jedynie Radkowi okazuje zrozumienie i pomaga. Andrzej ze względu na swoje pochodzenie stroni od innych uczniów, nie zaprzyjaźni się z żadnym z nich. Bernard był pod specjalnym nadzorem nauczycieli i nie mógł sobie pozwolić na bliższy kontakt z którymkolwiek z chłopców. Tak jest do czasu jego wystąpienia na lekcji polskiego. Odważna deklamacja Reduty Ordonu sprawia, że Bernard znajduje się w centrum uwagi i to on właśnie zjednoczy grupę chłopców. Pod wpływem Zygiera zakładają tajne stowarzyszenie patriotyczne. Wspólna konspiracja jednoczy ich, sprawia, że stają się prawdziwymi, wiernymi przyjaciółmi. Najbardziej zaprzyjaźnili się Radek z Zygierem.

Jakie metody stosowali rusyfikatorzy w klerykowskim gimnazjum?

- Wszystkie przedmioty wykładane były w języku rosyjskim.
- Wprowadzono zakaz używania języka polskiego na terenie szkoły (także na przerwach).
- Uczniowie byli nieustannie kontrolowani – na stancjach, w domach.
- Namawiano uczniów na uczęszczanie do rosyjskiego teatru.

***Zadanie - Przedstaw szczegółowo taką sytuację (ukazaną w lekturze). (na 25.03.2020)**

- Lekcje języka polskiego traktowano jak przedmiot nieważny, pobłażano uczniom opuszczającym lekcje języka ojczystego, powierzono prowadzenie tego przedmiotu nauczycielowi zastraszonemu i nudnemu (prof. Sztetler).

***Zadanie - Przedstaw szczegółowo przebieg lekcji języka polskiego, na której pojawił się nowy uczeń - Bernard Zygier (na 25.03.2020)**

- Najważniejszych przedmiotów (rosyjski, historia) uczyli zagorzali rusyfikatorzy, najczęściej Rosjanie.
- Szkalowano polskich księży, dyskryminowano katolików.
- Ingerowano w sprawy kościelne (wymagano, aby pieśni kościelne również były śpiewane po rosyjsku).
- Uczniom konfiskowano polskie książki, rewidowano ich rzeczy osobiste.

Czy w takiej szkole można było wytrzymać?

Co to za nauczyciele, którzy wyśmiewali uczniów z niższych warstw społecznych i zaostrzali konflikty między nimi?

***Zadanie- Przedstaw szczegółowo taką sytuację ukazaną w lekturze (na 25.03.2020)**

Faworyzowali zdolniejszych, chcąc pozyskać ich dla swych idei. Za karę siedziało się w kozie, rewidowane były tornistry. Nagradzano donosicielstwo, bezmyślne wkuwanie i całkowity posłuch. Wszystkie przedmioty oprócz religii katolickiej nauczane były w języku rosyjskim. Język polski stał się przedmiotem nadobowiązkowym. Dzieci nie mogły mówić po polsku. Chciano, by mówiły, a wręcz myślały tylko po rosyjsku. A rzecznika praw dziewiętnastowieczni uczniowie nie mieli.

Jakie jest miejsce akcji Jaką rolę odgrywa literatura w powieści?

Przełomowym momentem jest lekcja polskiego, na której Bernard recytuje Redutę Ordona Mickiewicza. Uczniowie klerykowskiego gimnazjum nie mogli czytać polskich książek, nie znali więc utworu Mickiewicza. Recytacja Zygiera wstrząsnęła chłopcami.

Jaka książka poza dziełami Mickiewicza zaważyła na poglądach bohaterów? Historia cywilizacji Anglii Buckle'a. Marcin i jego koledzy uświadomili sobie, że wiedza, jaką wpajano im w szkole, nie jest obiektywna i służy jedynie wynaradawianiu polskich uczniów.

Jacy bohaterowie występują w powieści?

- **Pani Borowiczowa** – chorowita i wrażliwa kobieta. Najbardziej na świecie kochała jedyne go syna, dla niego zdolna była do największych poświęceń, to ona mobilizowała Marcina do pilnej nauki.
- **Pan Borowicz** – zubożały właściciel ziemski, pracowity i troskliwy.
- **Profesor Sztetler** – nauczyciel polskiego w klerykowskim gimnazjum, zastraszony, uległy wobec władz rosyjskich. W głębi ducha był nadal patriotą, wystąpienie Zygiera również na nim zrobiło ogromne wrażenie (nie zabronił chłopcu deklamować).
- **Anna Stogowska (Biruta)** – uczennica siódmej klasy gimnazjum żeńskiego. Córka polskiego lekarza i Rosjanki. Mimo starań matki, która szczerze sprzyjała polskości, Annę i jej rodzeństwo traktowano jak Rosjan. Biruta jest patriotką, zbuntowana, zamknięta w sobie, przez koleżanki uważana za dziwaczkę.
- **Antoni Paluszkiwicz** – nazywany Kawką, korepetytor dworskich dzieci, pierwszy nauczyciel i opiekun Radka. To on odkrył zdolności chłopca, zmobilizował go do nauki, opłacił jego kształcenie w progimnazjum.
- **Pani Przepiórkowska** – nazywana przez uczniów Przepiórzą – starsza kobieta prowadząca stancję, znajoma pani Borowiczowej.
- **Szymon Noga** – stary myśliwy mieszkający niedaleko Gawronek, często wspominał powstanie styczniowe.
- **Marcin Borowicz** – główny bohater powieści, jedyny syn niezbyt zamożnych szlachciców. Jako ośmiolatek został wysłany do szkoły elementarnej w Owczarach, później do gimnazjum w Klerykowie. Akcja powieści kończy się, gdy Marcin zdaje maturę i podejmuje decyzję o wyjeździe na studia do Warszawy. Początkowo Marcin nie wzbudza sympatii – jest rozpieszczony, tchórzliwy, niezbyt bystry, egoistyczny. Ulegał wpływom inspektora Zabielskiego, bezwolnie poddawał się wynaradowieniu.

Najgorszy moment to jego zdrada wobec Figi Waleckiego. Marcin zamiast udzielić koledze poparcia, przyznał rację rosyjskiemu nauczycielowi. Wyraźna zmiana następuje, kiedy Marcin poznaje Zygiera. Ale także wcześniejsze samodzielne decyzje o kształceniu się niezależnie od programu szkoły (bu-ckle'isici) sprawiają, że Marcin stopniowo staje się wrażliwym, odważnym i odpowiedzialnym patriotą.

- **Andrzej Radek** – syn ubogich fernali ze wsi Pajęczyn Dolny. Wyróżniał się spośród reszty chłopskich dzieci. Dzięki opiece nauczyciela Kawki skończył progimnazjum. Po śmierci opiekuna zdecydował się na kontynuację nauki w Klerykowie. Dumny, uparty, bardzo zdolny, nie znosił, kiedy koledzy wypominali mu jego chłopskie pochodzenie. Złośliwa uwaga Tomkiewicza omal nie była przyczyną wyrzucenia Radka z gimnazjum. Dopiero wstawiennictwo Borowicza zapobiegło surowej karze. Radek, podobnie jak większość kolegów, utrzymywał się z udzielania korepetycji. On jednak w przeciwieństwie do pozostałych uczniów nie mógł liczyć na pomoc finansową rodziny – od kiedy opuścił rodzinną wieś, nie nawiązywał kontaktu z rodzicami.
- **Bernard Zygiel** – najbardziej tajemniczy spośród chłopców. Przybył z Warszawy, wydalony z tamtejszego gimnazjum. Dostał tzw. wilczy bilet, czyli bardzo złą opinię. Był uważany za ucznia niebezpiecznego, obawiano się, że będzie buntował kolegów. Dlatego też był pod nieustanną kontrolą nauczycieli, nie pozwalano mu na żadne bliższe kontakty z innymi uczniami. Jego odważna recytacja Reduty Ordonu udowodniła, że jest świadomym patriotą, znawcą literatury polskiej. Przewodniczył konspiracyjnej grupie, która spotykała się u Gontali. Najbardziej zaprzyjaźnił się z Radkiem.

Jak można wyjaśnić tytuł *Szyfowe prace*?

Jest nawiązaniem do mitologicznej opowieści o królu Syzyfie, który za swój podstęp wobec Zeusa został ukarany – w podziemiach Hadesu musiał wtaczać pod górę olbrzymi głaz. Gdy z wielkim trudem docierał do szczytu, głaz wymykał mu się z rąk. Za każdym razem Syzyf musiał swą pracę rozpoczynać od nowa. Dziś określenie syzyfowa praca oznacza bezowocny wysiłek, daremną pracę.

Tytuł powieści Żeromskiego odnosi się do pracy rusefikatorów, którzy chcą zwalczyć patriotyzm wśród polskich uczniów. Jest to praca syzyfowa, ponieważ chłopcy nie poddają się i jak głaz wymykają im się z rąk. Pod górę wspinają się też młodzi bohaterowie – ciągle zmagają się z własnymi problemami i z rusefikacją, ale cały czas mają nadzieję, że ich wysiłek przyniesie im zwycięstwo.

Kim był Syzyf?

Król Syzyf panował w Koryncie. Był ulubieńcem bogów, sam Zeus zapraszał go na ucztę. Lecz miał jedną wadę – lubił plotki. W końcu rozgniewał władcę Olimpu tak bardzo, że bóg ukarał plotkarza. Syzyf, strącony do Tartaru, musiał wtaczać ciężki głaz na górę, ale gdy kamień był już u celu, spadał w dół. Pracę musiał zaczynać od nowa. Stąd – syzyfowa praca. Syzyfowa praca to trudny, ale bezowocny wysiłek, ciężka praca, nie dająca rezultatów. Wiele mitologicznych zwrotów przetrwało do dziś i są używane w znaczeniu symbolicznym, np:

- puszka Pandory oznacza źródło nieszczęść,
- pięta achillesowa – słaby punkt,
- stajnia Augiasza – wielki bałagan,
- koń trojański – niebezpieczny, złowrogi dar lub chytry podstęp.

Jak streściłbyś przebieg wydarzeń?

1. Szkoła w Owczarach

Marcin rozpoczyna naukę. To jego pierwszy kontakt z rusyfikacją. Wizytacja dyrektora Jaczmiejewa ukazuje, jak żalosną osobą jest nauczyciel Wiechowski.

2. Egzaminy do gimnazjum

Marcin poznaje moc pieniądza – jedynie płatne lekcje u pana Majewskiego zapewniają chłopcu dostanie się do gimnazjum w Klerykowie.

3. Początek nauki

Na stacji Marcin musi podporządkować się starszym uczniom. Podobnie jest w szkole. Rosyjscy nauczyciele eliminują wszelkie przejawy polskości.

4. Śmierć matki

Była dla Marcina zaskoczeniem. Dopiero po kilku miesiącach uświadomi sobie, jak wielką poniósł stratę.

5. Strzelanie w parku

Niewinna zabawa zakończyła się awanturą. Nauczyciele podejrzewali zawiązanie się spisku wśród uczniów. Na szczęście sprawa się wyjaśniła i zakończyła karą „kozy”.

6. Lato w Gawronkach – znajomość z myśliwym Nogą

To pierwsze swobodne wakacje Marcina. I pierwszy kontakt z opowieściami o powstaniu styczniowym. Jak na razie, nie zrobiły one na bohaterze większego wrażenia.

7. Zmiany w gimnazjum

Pojawiają się inspektor Zabielski i dyrektor Kriestoobriadnikow. Rusyfikacja zaostrza się.

8. Teatr

Wizyta Marcina w teatrze jest dowodem jego lojalności wobec rusyifikatorów.

9. Andrzej Radek

W Klerykowie pojawia się Radek. Od początku musi zmagać się nie tylko z rusyifikatorami, ale i docinkami kolegów. Dzięki interwencji Marcina Andrzej nie został wyrzucony ze szkoły (miała to być kara za pobicie Tymkiewicza).

10. Uleganie rusyfikacji

Pod wpływem Zabielskiego Marcin skupia wokół siebie kolegów – zwolenników kultury i nauki rosyjskiej.

11. Buckle'ięci

Przypadkowo znaleziona książka angielskiego badacza zmienia poglądy chłopców. Zaczynają wątpić w szkołę.

12. Figa Walecki

Zbuntował się przeciwko szkalowaniu katolickich zakonnic. Marcin publicznie potępił jego zachowanie.

13. Zygier – lekcja polskiego

Do klasy Marcina dochodzi nowy uczeń Bernard Zygiel. Trzyma się na uboczu grupy, aż do czasu wyjątkowego wystąpienia na lekcji polskiego – recytacji Reduty Orzona.

14. Spotkania u Gontali

W patriotycznych zebraniach uczestniczą Marcin, Bernard i Andrzej i kilku innych chłopców. W drodze do Gontali Marcin napada na Majewskiego i mści się na nim za lata upokorzeń.

15. Biruta – miłość

To uczucie platoniczne. Marcin spotyka Birutę w parku, gdzie przygotowywał się do egzaminu maturalnego.

16. Pożegnanie z Klerykowem

Już po maturze i wakacjach spędzonych w Gawronkach Marcin po raz ostatni przed wyjazdem na studia przyjeżdża do Klerykowa. Odwiedza Przepiórzcę. Dowiaduje się o wyjeździe Biruty do Rosji. Powieść kończy się sceną pożegnania Marcina z Radkiem.

Dlaczego Marcin się zmienił?

Początkowo Marcin Borowicz był idealnym „materiałem” dla rusyfikatorów. Bardzo chwiejny, ulegał wpływom innych, również rosyjskich nauczycieli. Stał się pupilkiem inspektora Zabielskiego. Często spotykał się u niego z tymi, którzy ulegli rusyfikacji. Studiowali rosyjską literaturę, wygłaszali referaty polityczne, przedstawiające Polskę jako kraj niewoli, gniazdo rozbastwionej szlachty mordującej niski lud. Marcin czytał, myślał i rozumiał po rosyjsku.

Aż do tego dnia, gdy prof. Sztetter kazał przetłumaczyć Zygielowi *Redutę Orzona*. Chłopak zaczął recytować strofy utworu Adama Mickiewicza. Wszyscy słuchali z zapartym tchem, a Marcin oniemiał. Przypomniał sobie opowieści Szymona Nogi o powstańcu z 1863 roku. Zrozumiał, co znaczy oddać życie za ojczyznę. Dojrzał. Przekonał się, jak obłudna jest polityka carskiego zaborcy.

Co możesz powiedzieć o zakończeniu utworu?

Nie jest do końca jasne. Generał nie odpowiada na pytanie Olszakowskiego o ostatnią wolę Rymwida. Widać, że Rozłucki nie chce odpowiadać. Dlaczego? Nie wypełnił woli bratanka i jest mu wstyd, bo postąpił niehonorowo? A może potajemnie wypełnił, ale nie chce się do tego przyznać? Olszakowski po swoim skomentował reakcję generała. Uznał, że życzenie Rymwida nie zostało spełnione.

Co może przemawiać za tym, że generał nie spełnił woli umierającego?

Generał wspomina, że jego brat prosił przed śmiercią o otoczenie synów szczególną opieką. Generał tej prośby nie spełnił. Co więcej, sam przyczynił się do śmierci bratanka. Niby dlaczego miałby wypełnić wolę Rymwida?

Co z życia pisarza znalazło się w powieści?

Bardzo wiele wydarzeń. W książce można znaleźć np. odbicie szkolnych przeżyć Żeromskiego. Powieść autobiograficzna jest osnuta na wspomnieniach biograficznych i własnym życiorysie.

Ten rodzaj powieści różni się od powieści biograficznej, która przedstawia losy postaci autentycznej i wybitnej. „Syzyfowe prace” są powieścią autobiograficzną. Pobyt chłopca w Owczarach, tęsknota za domem, trudności w przyswajaniu języka rosyjskiego i arytmetyki odpowiadają życiu młodego autora, przebywającego w tych latach u pana Stachowskiego w Psarach. Dalszą naukę rozpoczął Żeromski w gimnazjum kieleckim, natomiast bohater powieści w Klerykowie. Stancja u „Przepiórczycy” przypomina stancję u pani Czaplickiej, u której mieszkał młody Stefan. Zebrania u serdecznego kolegi Żeromskiego – Bernarda Krzyżakiewicza przypominają tajne zebrania „na górce” u Gontali. Opis jazdy Marcina z matką na Zielone Świąta, nieudane polowanie oraz opowieść o śmierci powstańca to również starannie odtworzone jego własne przeżycia. A także ucieczka przed szpiegującym nauczycielem i zemsta na nim. Natomiast przezwisko „Kawka”, pod którym przedstawiony jest opiekun Andrzeja – Paluszkiewicz, było przezwiskiem Żeromskiego.

W dziejach Radka także zauważamy niektóre fakty związane z młodością autora. Pod jego postacią ukrył swojego serdecznego przyjaciela Jana W. Machajskiego. To z nim przeżył np. wspólną wędrówkę do klerykowskiego gimnazjum czy uparte samokształcenie.

TEST DO WYKONANIA W DOMU (na 27.03.2020)

Kilka wspomnień z lat dzieciństwa Stefana Żeromskiego w powieści „Syzyfowe prace”

Zapoznaj się z tekstem źródłowym, który jest fragmentem „Dzienników” Stefana Żeromskiego.

Przeczytaj go uważnie i ze zrozumieniem, a następnie wykonaj podane pod tekstem polecenia.

Tekst źródłowy I:

„Kilka wspomnień z lat mojego dzieciństwa”

Oddano mię (...) do gimnazjum do klasy wstępnej. Stałem na stacji u ciotki mej, p. Saskiej. (...) Jak ja zawsze lubiłem czytać książki! ... to ma jedyna zabawa od dzieciństwa. Dostałem promocję do klasy pierwszej. Tu uwiązłem: łacina i matematyka wzięły mię silnie za bary i zasadziły powtórnie na ławy klasy pierwszej. Drugi rok był szczęśliwszy: byłem trzecim uczniem w klasie – dostałem promocję do klasy drugiej, lecz tu znowu stanąłem. Po przezimowaniu w klasie drugiej i promocji do trzeciej przyjeżdżam na wakacje. Och! Bolesne, bolesne wspomnienia pozostały na całe życie z tych dwu miesięcy: matka od czternastu lat słaba na piersi, zapadła już zupełnie – od sześciu miesięcy nie powstała z łóżka – były to suchoty. Wakacje zbliżały się do końca i przyszedł dzień 15. sierpnia, dzień tak przeze mnie lubiany, dzień prawdziwie szczęśliwy zawsze dla mnie i dzień dziś dla mnie najsmutniejsze chowający w sobie wspomnienia... Matka umarła!... Święty cień jej znikł tak cicho i spokojnie, jakby śmierć była dla niego nagrodą za cierpienia tu wycierpiane. Cicho pojednana z Bogiem zasnęła bez bólu, bez skargi, jakby szczęśliwa, że duch jej z dotkliwie gniotącego ciała uleciał do celu swojego... (...) Przyjechałem do gimnazjum; profesorem języka polskiegoznaczony był wówczas p. A. G. Bem. Od pierwszej lekcji jego, od przeczytania przez niego „Maratonu” Ujejskiego inna epoka, inna era zaczęła się w życiu moim. Odtąd to zacząłem rachować godziny między jedną a drugą godziną jego lekcji, odtąd ulubionym moim przedmiotem był mój ukochany język rodzinny. I przeszedł rok, dostałem promocję do klasy czwartej, przepędziłem wakacje z ukochanym tatkiem moim i p. Karpińskim, sąsiadem, przepędziłem z dubeltówką na ramieniu – o, bo szalenie prawie pokochałem polowanie! Gdzie ja nie byłem z tą flintą ojcowską, ile razy przemierzyłem w najrozmaitszych kierunkach przyległe wiosce mej lasy... Znów do gimnazjum. Znów mój ukochany profesor na katedrze, znów czyta... ach! Czyta, czyta, porywa tym swoim głosem, za którym poszedłbym choć w piekło... Stałem na stacji już drugi rok u p. Czaplickiej; w połowie roku stanął tamże kolega mój, Stefan Wojtasiewicz. Dowcipny, wesoły, z pamięcią lokalną. – Od razu przypadł mi do serca... Razu jednego siedzimy wieczorem. Mój Wojtek, jak go nazywano ogólnie, ni stąd ni zowąd proponuje mi, bym napisał wiersz jaki. Przystaję. Będąc raz na Świętym Krzyżu, doznałem niezrównanego wzruszenia na widok odwiecznych murów starożytnej świątyni i rozburzonego klasztoru – uczucia te odtwarzam w wierszydełku pt. „Na zwaliskach Św. Krzyża”. Wierszyk ten pokazano p. Bemowi... Powstał tym sposobem pierwszy mój wierszyk, za nim poszedł drugi: „Na mogile matki” itd. I odtąd zaczęła się ta szczęśliwa czy raczej nieszczęśliwa era życia mojego, w której doznałem tyle szczęścia i radości i tyle nieraz rozpaczy i boleści... Przeszedłem do klasy piątej. Porzuciłem wszystko, opuściłem się zupełnie w naukach, gdym usłyszał płody nieśmiertelnych mistrzów naszych, deklamowane przez ukochanego mego profesora. Cały poświęciłem się tym dwu

godzinom tygodniowo, wyczekiwałem ich Bóg wie z jaką niecierpliwością – i cóż powiedzieć o tym, czym było każde słowo dla mnie, wyrzeczone przez p. Bema?! On był moim ideałem – wyrocznią. Z własnej już woli podałem mu raz kajet mych lichych wierszydeł... Przeczytał je, zganiał częstochowszczyznę, ale powiedział, że znać uczucie w wierszyku pt. „Do rolników”. Jakże mię ucieszyły te słowa, słowa pochwały z ust tego, który sądził twory nieśmiertelnych mistrzów naszych... (...) 13 października. Polski. Pan Bem, przesłuchawszy kilkunastu moich kolegów, zwraca się do mnie i mówi: „Panu mogę postawić stopień bez pytań” i stawia mi celujący. Boże mój, Boże! Jakże ja muszę pracować, aby tej jego ufności położonej we mnie nie zawieść. Tak i do grobowej deski trzeba tak żyć i tak pracować, aby nie zawieść nadziei mego prototypu profesora. Dziś ośmielę się powiedzieć, niech kto chce i jak chce mnie sądzi, że go Kocham! (...)

14 października. Dziś skończyłem lat osiemnaście! Lat osiemnaście przeżyłem i cóż dobrego zrobiłem na świecie? Szyller w osiemnastym roku napisał „Zbójców”, a ja? Czy napisałem co, co by godnym było imienia utworu? Mój Boże, mam lat osiemnaście, jestem w wieku, gdy wszyscy go zazdroszczą, w złotym wieku, w pełni sił marzeń, jestem młodzieńcem i cóż mi zostanie ze spędzenia tych lat? Och! Oby tylko nie wspomnienia chwil na próżno zmarnowanych, oby tylko nie pozostała mi przeszłość smutna! Wśród serc bijących szczęściem, marzeniami niezaśmieconymi prozą życia, sam z sercem gwałtownie bijącym, jakżem szczęśliwy!

Ile ja przez lat osiemnaście przeżyłem! Najpierw dzieciństwo pod okiem matki, potem wstąpienie do gimnazjum, potem śmierć matki, potem poznanie pana Bema, potem zwrócenie się do poezji i literatury (...).

7 listopada. Po południu był mój najukochańszy Tatuś. Tak już dawno go nie widziałem: coraz to mizerniejszy! Mój Boże! Już ani śladu tego prześlicznego mężczyzny, za którym szalały kobiety! Ta twarz, tak podobna do wszystkich portretów Jana Sobieskiego, dziś pożółkła już i zwiędła! Och, nie ten to już człowiek co dawniej! Ani śladów dowcipu, wesołości, od której pamiętam, gdym był dzieckiem, całe się pokładały ze śmiechu towarzystwa! Mój Boże, i jego losy przybiły do ziemi. I jego! Ale nad czyją głową tyle się bólów i burz przeniosło, kto wycierpiał tyle co mój ojciec, tego twarz powiędnąć, a głowa posiwieć musiała! (...)

Mój Boże! Czy są jeszcze na świecie ludzie tacy jak on? Dobroć, dobroć, która przyprawiła go o stratę majątku, dobroć zbytnia względem dzieci, względem służących, względem sąsiadów, względem wszystkich – oto jego przymiot!

24 stycznia (środa). Kilka dni temu panika ogarnęła nasze gimnazjum: w skórę biją! – Jezu Chryste! – za najmniejszą łobuzerkę tryszczą do komory i nasz Teodor wali aż się kurzy. (...)

18 marca (niedziela – 1883 r.) Dziwne, nieznane uczucie, szalona mrzonka ogarnęła serce.

Wielkie turkusowe w śniadej oprawie oczy – włosy długie blond. Helena. Śród smutku i bólu jak anioł mi się zjawiała.

13 maja. (...) Jakże potrzebuję być kochanym, jakie to szczęście kochać i być kochanym, a jaka rozpacz, jaka śmieszność kochać – samemu kochać... O, Kocham cię, Kocham cię, aniele mój, choć może ta miłość zaprowadzi mię na dno rozpaczy, do stóp śmierci... (...)

22 września (sobota). Dano mi znać o godzinie trzy kwadranse na dwunastą, że ojciec umarł. Jadę. Gdym ja spał wczoraj o 12 – On konał. Nie konał, bo tercji nie trwało jego konanie... Sam więc jestem na świecie... Sam, bez Niego...

18 listopada. Cały dzień zeszedł mi na pracy. Korepetycje i korepetycje – aż nudno. Jakaż to realnie mozolna praca! Pracuję mozolnie – mało tylko dla siebie. (...)

8 XII (poniedziałek) Założyliśmy towarzystwo literackie (...). Zebrania odbywają się na górcie u Kazia. Wpis kwartalny r. 1 kop. 20. Fundusz ten obrócony ma być na prenumeratę „Ateneum” i kupowanie studiów literackich. Zebrania odbywać się mają w każdą niedzielę i święto. Każdy z członków obowiązany jest napisać raz na kwartał wypracowanie, traktujące o którymkolwiek z autorów epoki, którą studiuje. Wypracowania te oceniać będziem in gremio. (...)

Gdyby tak władza gimnazjalna o związku się naszym dowiedziała – dostalibyśmy wszyscy niewątpliwie dymisję. Toteż wchodzimy i wychodzimy po jednym i ostrożnie, i drzwi zamykamy na klucz (...). Postanowiono nikomu o związku tym, nawet Siemiradzkiemu ani Bemowi, nie mówić, by najmniejszego nie robić rozgłosu. Ideą przewodnią jest patriotyzm (...). Będziem pielęgnować w naszym kółeczku mowę przynajmniej ojczystą. A więc – ostatnie „zioła pachnące, czołem silące się przebić piasków osłonę, burzą pędzących”, nie zwiędły jeszcze – nie, nie, nie! Ta górka, ten pokoik Kazia będzie nam w życiu jedną z najprzyjemniejszych pamiątek.

Po przeczytaniu tekstu odpowiedz na pytania od 1 do 16 w sposób zwięzły i konkretny.

1. Jakie było najważniejsze zainteresowanie Stefana Żeromskiego w dzieciństwie?
2. Jakie młody Żeromski miał trudności w nauce i jakie były tego konsekwencje?
3. Jakimi uczuciami darzył swoich rodziców? Wymień trzy emocje.
4. Kto stanowił dla Żeromskiego autorytet w gimnazjum?
5. Jaki był jego ulubiony przedmiot?
6. Czyj utwór i o jakim tytule zrodził w młodym Żeromskim fascynację nauczycielem języka ojczystego?
7. Gdzie spędzał wakacje i w jaki sposób?
8. U kogo mieszkał w czasie trwania roku szkolnego? Wymień dwa nazwiska.
9. Podaj trzy tytuły pierwszych utworów literackich Żeromskiego.
10. Jak przyszły pisarz oceniał swoją młodzieńczą twórczość?
11. Jaką otrzymał ocenę z języka polskiego?
12. Do jakiej postaci historycznej porównywał Żeromski swego ojca?
13. Wymień dwie kary, o których wspomina pisarz, a które obowiązywały w gimnazjum.

14. W kim zakochał się Żeromski, gdy miał 19 lat?
15. Jak po śmierci ojca zarabiał na życie?
16. W jaki sposób wraz z kolegami bronił się przed wynarodowieniem?

Nr pytania	Twoje odpowiedzi
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

11	
12	
13	
14	
15	
16	

Po przeczytaniu lektury odszukaj wspólne elementy z utworu i „Dzienników” Stefana Żeromskiego. Mogą one dotyczyć różnych postaci w utworze. Swoje spostrzeżenia wpisz do tabelki:

„Dzienniki”	„Syzyfowe prace”	Postać z utworu, której dotyczy wydarzenie
Mieszkanie podczas nauki w gimnazjum	Mieszkanie na stacji u Starej Przepiórzycy	Marcin Borowicz
Trudności w nauce		
Śmierć bliskiej osoby		
Miejsce i sposób spędzania wakacji		

Nauka w gimnazjum pod zaborem rosyjskim – Kielce		Marcin Borowicz, Jędrrek Radek, Bernard Zygiel
Silna <u>wieź</u> z członkiem rodziny		
Kary stosowane w gimnazjum	1. Rózgi 2.	1. 2. Jędrrek Radek
Praca zarobkowa		
Pierwsze uczucie		
Działalność patriotyczna		

Zapoznaj się z tekstem źródłowym nr II, a następnie wykonaj podane pod nim zadania.

Tekst źródłowy II:

Dziennik (pamiętnik) – zapis bieżących wydarzeń i przemyśleń; relacja odtwarzająca wydarzenia autentyczne, w których autor uczestniczył lub był ich naocznym świadkiem; także zapis poglądów i opinii autora, wyznań osobistych i przeżyć wewnętrznych; posiada kompozycję chronologiczną, dominuje narracja w pierwszej osobie, utożsamiająca osobę narratora z bohaterem.

Na podstawie „Przewodnik encyklopedyczny. Literatura Polska” PWN, W-wa, 1985

1.

Znajdź przykłady cech gatunkowych dziennika w tekście źródłowym nr I i wpisz je do zestawienia w formie cytatów.

Cecha dziennika	Cytat z <u>tekstu źródłowego nr I</u>
Zapis bieżących wydarzeń	
Wydarzenie, w którym autor uczestniczył	
Pogląd lub opinia autora	

Opis przeżycia wewnętrznego	
Narracja w 1. osobie (czasowniki, zaimki)	

2. Napisz kartkę z dziennika (15-20 zdań), w którym umieścisz relację z jednego dnia w swojej szkole. Pamiętaj, żeby Twój dziennik posiadał wszystkie cechy gatunkowe wymienione w tabelce w zadaniu 1.